

Марина ВОЙНОВА

*Здобувачка третього освітнього-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
vojnova@tpu.edu.ua*

«НІКОГО НЕМАЄ БІЛЯ НИКИФОРА»: САМОТНІЙ ГЕНІЙ НИКИФОР ДРОВНЯК

Постановка проблеми. Українська культура значною мірою складається з творчого доробку митців, на чю творчу спадщину претендує не одна держава, – як це відбувається з картинами Єпифанія Никифора Дровняка. Ця проблема виникла через те, що митець, з огляду на його психічний стан, ніколи не говорив про свою національну приналежність. Як зазначає з цього приводу І. Дуда, «Геніальність Никифора полягає тому, що він замкнувся на своїх інтересах, бо якби був нормальним чоловіком, то не був би художником». Але про одне відомо напевно: до своєї Криниці він був прив'язаний так, що тричі тікав під час операцій з переселення русинів – із заходу Польщі, й з підрадянської на той час України.

Мета дослідження – проаналізувати життєвий і творчий шлях Никифора Єпифанія Дровняка, а також питання його національної приналежності.

Аналіз досліджень і публікацій. З-поміж великої кількості праць українських і закордонних дослідників життя і творчості Никифора Єпифанія Дровняка варто виокремити праці Є. Вольфа, А. Банаха, Я. Бутенко, І. Красовського, О. Ноги, У. Холодової.

Никифор Дровняк – митець, який займає одне з чільних місць серед художників України та Польщі. Геніальний, фізично хворий, нерозвинений психічно, безхатько, прив'язаний до Криниці, за життя ловлений, але так і не спійманий славою.

Народився, за словами І. Дуди, не в Криниці, як вказує абсолютна більшість дослідників, а в селі Поворозник, від глухонімої Євдокії – русинки, греко-католички, яка не мала власного житла й роботи, тулилася по кутах і підробляла прибиранням у пансіонаті в Криниці. Батько художника невідомий, і попри скептицизм, який висловлюють деякі дослідники щодо версії про те, що татом майбутнього генія був котрийсь із знаних художників, які були частими гостями у тій місцевості – мовляв, як могла когось привабити глухоніма жебрачка-покоївка – варто уважніше

поставитися до припущення про те, що батьком Никифора був відомий художник Герасимський. Цю ж версію підтримує І. Дуда.

Дитинство Дровняка минало безрадісно, під тинами – як і дитинство Шевченка. Як і Шевченко, він є генієм, на чию спадщину претендують дві держави, проте Никифор, на відміну від Шевченка, ніколи не мав друзів, і навіть більше – не завжди був бажаним у Криниці, адже псував своєю зовнішністю хворого, недорозвиненого жебрака види курортного містечка. Колись почув, що є такий художник – Матейко, і почав називатися Матейком, а місцеві діти дражнили його цим іменем. Дорослі ж, даючи безхаткові притулок, так ніколи й не змогли остаточно повірити, що він є генієм, якого визнав світ. А Никифор малював, спочатку вимінюючи свої праці на їжу, – аж поки до Криниці на початку тридцятих років минулого століття не приїхав Роман Турин, львівський художник, який відкрив світові геній Дровняка, організувавши у 1932 році в галереї Леона Марселя вернісаж «Паризької Української групи». Європа першою побачила Криницю очима Никифора – хай і не відтворену з фотографічною точністю, часто – фантастичну, химерну, таку, яка існує лише в Никифоровій уяві. Єжи Вольф, автор першої публікації, присвяченої самоуку з Криниці, пише: «З цим мистецтвом (Никифоровим) я і мої приятелі зіткнулися кілька років тому в Парижі, і зіткнення було приголомшливе[...] ним щиро було побачено дійсність іншими, ніж у всіх, очима [...]. У абсолютному Никифоровому відчутті кольору, яке можна порівняти з абсолютним слухом, проглядаються [...] наші власні малярські мрії» [3].

Никифор не лише малював уявні будинки й літаки, - він ще й компенсував у автопортретах свої вади – все, чого не додала природа, було щедро домальоване: «у своїх картинах він часто зображав себе у ролі вчителя, урядовця, настоятеля церкви чи святого (4, s. 154)». О. Бігалі-Мерів вважає, що таким чином «Наївного типу маляр компенсує свою неграмотність, на землі – приписуючи собі роль мудреця, а в небі – змальовуючи себе в колі святих» [2, s. 143].

Никифор ніколи не говорив про свою національну приналежність, проте був прив'язаний до Криниці та її околиць настільки, що вперто повертався, попри кількарізкові спроби влади вислати його з містечка разом з іншими русинами, в тому числі, за неправдивими обвинуваченнями у співпраці з УПА. [1, с. 3] Його переховують місцеві русинські родини, а він постійно запитує «Де Турин?».

Після війни художника знову відкривають для світу, цим разом – Константи Ільдефонс Галчинський – саме завдяки йому Никифор і його

акварелі стають популярними – і Елла та Анджей Банахи, які заопікувались Никифором: виставками, популяризацією його творчості, всіма побутовими питаннями, і ще за життя художника видали книгу «Історія про Никифора». Популярність прийшла швидко, принесла забезпеченість, але одне лишилося незмінним – Никифорова самотність. У самотності він пише свій «Бенкет художників» – втілення мрії про спілкування на рівних з іншими геніями, бенкет не стільки тіла, скільки духу – картину, що має виразні ознаки сакральності. Але найбільше просякнутий самотністю один із останніх автопортретів із підписом «Нікого немає поряд з Никифором».

Геній, який не знав батька, не пізнав досталь материнської любові й ніколи не знав справжньої прихильності чи дружби «нормальних» людей, творив, задивлений у світ і в себе, не переймаючись думкою оточення. Гроші й майно перейшли після його смерті до держави, картини стали власністю музею у Новому Сончі. До сьогодні точаться суперечки, ким за національністю був Никифор – українцем чи поляком – у той час, як він жив, прив'язаний до русинської Криниці, й не хотів іншого світу поза нею, а по смерті став її *genius loci*.

ЛІТЕРАТУРА

1. р. Коломієць. Никифор Дровняк, Харків 2020, с. 3
2. O. Bihalji-Merin. Modern Primitives: Masters of Naive Painting, New York, 1961, s. 143
3. Nikifor. <https://culture.pl/pl/tworca/nikifor>
4. Uljana Cholodova. Никифор Криницький, чи Епіфаній Дровняк – феномен особистості. URL: <https://czasopisma.kul.pl/index.php/teka/article/view/13382>

Павло ДЕМЧУК

*Здобувач третього освітнього-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
pasha123dem@gmail.com*

ЗАНЕПАД ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Гуманістичні цінності є важливою частиною людського буття. Вони забезпечують життєву гармонію та розвиток особистості. В умовах війни ці цінності нівелюються, що неодмінно призводить до їх занепаду.

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року і донині, викликала занепад гуманістичних цінностей в обох країнах. Український народ